

'De orgelwereld moet de verbinding zoeken met de hedendaagse populaire muziekcultuur'

Ooit was het orgel de koningin van de muziekinstrumenten. Nu niet meer. Velen lijken moeite te hebben met het instrument, ook kerkmensen: haar muziek wordt als saai en zwaar ervaren. Ik kan hier geen diepgravende analyse geven over de afname van de waardering voor de orgelcultuur. Algemene culturele, kerkelijke en sociale veranderingsprocessen liggen er aan ten grondslag. De opkomst van de popcultuur en de invloed van de media zijn daarbij niet te onderschatten grootheden.

Voor de rubrieken van *Het Orgel* en *De Orgelvriend* zou dit gegeven aandachtspunt nummer 1 moeten zijn, maar tot mijn verbazing lees ik er maar zelden iets over. Ik zie daar een levendige orgelcultuur, die in contrast staat tot bovenstaande constatering.

Toch vermoed ik dat orgelliefhebbers zich geregeld zorgen maken. Maar zodra er weer orgel gespeeld wordt, er orgels gebouwd worden, er geschreven wordt en er vakgenoten ontmoet worden, wint de passie het van sombere gedachten over de toekomst.

Ik denk dat we onze hoofden niet in het zand kunnen blijven steken. Er wordt weliswaar nog steeds veel gemeenschapsgeld besteed aan instandhouding van ons orgelbezit, maar blijft dit in de toekomst ook zo?

Massacultuur versus authentieke uitvoeringspraktijk

Gelukkig worden er de laatste jaren hoopvolle initiatieven ontplooid: projecten voor kinderen, andere aankleding van concerten en ook combinaties met andere kunstdisciplines.

Veel van deze projecten hebben een wat elitair karakter, 'hogere kunst'. Niks mis mee, prima zelfs. Maar is er daarnaast niet meer nodig?

De orgelcultuur – zeker in Nederland – houdt zich verre van de massacultuur van de populaire muziek en heeft altijd geheel eigen weg bewandeld. Een weg van verantwoorde uitvoeringspraktijk, een weg van zich zorgvuldig verdiepen in authentieke uitvoeringswijzen, een weg van terugrestaureren naar oorspronkelijke situaties van orgels, een weg van repertoirekeuze aangepast aan het juiste orgeltype. Deze wegen zijn allemaal nauwgezet en met veel zorg en toewijding bewandeld. Voor de insiders uiterst boeiend, maar voor buitenstaanders niet altijd gemakkelijk te bevatten.

Heeft de afname van populariteit van het pijporgel er vooral ook niet mee te maken dat de kloof tussen wat er op orgels klinkt en de muziek waar de moderne mens mee opgroeit steeds groter wordt? Op orgels klinkt vooral klassieke muziek, op scholen worden vandaag de dag de klassieke stijlen nog maar nauwelijks onderwezen en ook op muzieklessen verliest klassiek snel terrein aan pop.

Pop en jazz op orgel

Opmerkelijk is het verschil met de piano. Dat eveneens klassieke instrument heeft weinig aan populariteit ingeboet. Pianoleraren kennen vaak nog wachtlijsten, orgeldocenten al lang niet meer. Naar mijn inschatting wordt dit mede bepaald door het feit dat de piano -naast haar klassieke rol- volop gebruikt wordt in de popcultuur.

Veel organisten moesten (moeten?) niets hebben van popmuziek en hielden zich daar verre van. Jazz, daar zat nog wat in, maar pop, nee. Laat staan dat het in je opkwam om het op orgel te spelen. Dat staat mijlenver af van een verantwoorde uitvoering van een werk van Buxtehude. In het buitenland lijkt de scheidslijn tussen lichte muziek en orgel minder groot. Er zijn diverse organisten die zich met gemak in beide genres bewegen. Ook op het orgel. In Duitsland zijn er jazz-orgelconcoursen, je kunt jazzimprovisatie op orgel studeren en er wordt muziek uitgegeven in popstijlen. Inmiddels klinkt ook Nederland zo nu en dan Jazz op orgel, o.a. pianist Bert van den Brink demonstreert op aanstekelijke wijze hoe spannend dit kan zijn.

De laatste jaren heb ik zelf voorzichtig een aantal experimenten in die richting gedaan: ik programmeerde een aantal orgelwerken in jazz- en popstijlen, naast gedegen klassieke literatuur. Het orgelpubliek reageerde opvallend enthousiast. Men ervoer het als verfrissend. Speel ik deze werken een keer in een kerkdienst, dan kan ik ook daar stevast rekenen op veel positieve reacties, vooral ook van mensen die doorgaans niets van orgel moeten hebben. Nu ineens blijkt het pijporgel wel gewaardeerd te worden.

Deze ervaringen maken dat ik denk dat de orgelcultuur er bij gebaat is dat we vaker aansluiting zoeken bij de popcultuur. Niet om Bach, Frank en Messiaen niet meer te spelen. Juist wel! Maar er is een bredere basis nodig om dit moois op termijn in stand te houden en nieuw publiek aan het orgel te binden. De stap naar Buxtehude in een keer is voor velen te groot.

Daarom stel ik voor om geregeld eens Sting, Elton John of Adèle op toeristenconcerten te laten klinken. En een keer samenspelen met Trijntje Oosterhuis, Wende Snijders of Candy Dulfer lijkt me ook geen slecht plan.

En laten we ook geregeld muziek spelen van Zolt Gárdonyi, Michael Schütz, Ad Wammes of Paul Ayres, orgelmuziek die in meer of mindere mate gebruik maakt van elementen uit de popmuziek.

En, o ja, laten kerkorganisten vooral ook niet weigeren Opwekkingsliederen te spelen met als argument dat dat niet op het orgel zou kunnen. Natuurlijk kan ons orgel zelfs dat! Het automatisme waarmee dit type liederen wordt gedelegeerd naar piano of band is de meest slechte reclame voor het orgel. Een bevestiging van het stereotiepe beeld van orgel alleen voor oude muziek....

Of we zo op deze manier het tij kunnen keren? Ik ben er niet zeker van, maar kansen onbenut laten om een nieuwe generatie aan het instrument te binden kunnen we ons niet permitteren.